

GUIA DE LECTURA

Contes enigmístics

Alegria Julià

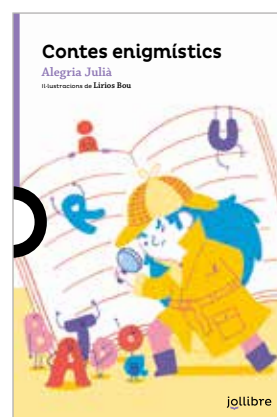
jolibre

SANTILLANA
GRUP PROMOTOR

Contes enigmàstics

Alegria Julià

PRESENTACIÓ DE L'OBRA

L'autora

Alegria Julià va néixer al barri del Guinardó de Barcelona l'any 1945. Va exercir com a mestra durant molts anys, després va fer d'assessora didàctica al Servei d'Ensenyament del Català, finalment va tornar a les aules i, actualment, està jubilada. Li agrada el contacte amb els alumnes i el que més la motiva és encomanar als nois i les noies la il·lusió per la lectura i l'escriptura.

Les seves històries són inspirades en fets reals, i hi barreja un punt d'imaginació, una mica d'humor i un pessic de tendresa. També li agrada molt jugar amb les paraules, amb la seva forma i el seu significat. De vegades escriu contes tot comptant i contant, juga a enfil·lar monosíl·labs fins a construir una història, escriu contes verticalment i després els complementa horitzontalment fins a aconseguir una història arrodonida. Alguns dels seus contes han estat publicats a la revista *Cavall Fort*. Des de l'any 1990 va per les escoles i els instituts (n'ha visitat més d'un centenar) a fer fòrums lectors a través de les editorials, de la Institució de les Lletres Catalanes, dins del programa Itineraris de lectura «L'autor a l'escola» i ara també li fa il·lusió fer assessoraments a les escoles que utilitzen el programa Xim i Xesca, la web per fomentar la lectura i la comprensió lectora.

Les seves obres són *Un romà al segle XX*, *Contes de festa major*, *De cop i volta*, *Gent de mar*, *Contes numèrics una mica històrics* (publicada a Jollibre), *Contes verticals*, *Contalles i rialles d'arreu del món* i, el més recent, *Contes enigmàstics*.

La il·lustradora

Lirios Bou va néixer a Alcoi l'any 1988. Va estudiar il·lustració i es va graduar en Belles Arts a la Universitat Politècnica de València. També va assistir a cursos específics d'il·lustració a l'Estonian Academy of Arts (Tallinn) i va cursar un màster en Formació de Professorat en l'especialitat de Dibuix (Universitat de València).

Els seus dibuixos s'han utilitzat en llibres de text per a editorials com Santillana o Bromera, en revistes per a petits i grans (*Namaka*, *Principia Kids*, *Descobrir*) i en contes infantils per a primers lectors (Andana, Santillana, Bromera).

Actualment combina la seva feina com a il·lustradora *freelance* amb la realització de cursos i tallers infantils d'il·lustració. En el seu temps lliure també escriu històries que converteix en àlbums il·lustrats per a tots els públics.

L'obra

L'obra s'enceta amb una introducció sobre l'enigmística on s'explica en què consisteix i quins en són els components essencials (la curiositat, la recerca i la competició).

Per presentar l'obra, citarem les paraules de Clara Berenguer Revert a la revista *Faristol*:

«L'enigmística és l'art de comparar i endevinar enigmes representats per gràfics o figures, endevinalles, mots encreuats, etc., i precisament això és el que ha volgut fer Alegria Julià en aquest llibre. Aquest és, doncs, un recull d'històries creades a partir de l'enigmística literària, és a dir, mitjançant l'habilitat de combinar les lletres i les paraules d'una manera atractiva i suggeridora, que presenta un objectiu fonamental: divertir-se amb el llenguatge. Així, Julià ens descobreix tot un seguit de contes, com ara el d'una família que construeix anagrames sense adonar-se'n, una nena que aprèn a fer cal·ligrames, un noi obsessionat amb els nombres romans, una senyora jubilada que es dedica a viatjar amb la intuïció, un món sense vocals i una nena que descobreix que el seu nom és un palíndrom, entre d'altres. A més, al final també hi apareix un breu diccionari enigmàstic.»

Per què cal llegir-la?

A *Contes enigmàstics* l'autora vol introduir a tothom, petits i grans, en l'apassionant món de l'enigmística, que ens presenta en uns contes breus i divertits. Després dels contes, amb el diccionari, aclareix totes les figures que ha anat presentant. I, per acabar, proposa que els lectors entrin en el joc fent activitats d'enigmística, de manera que la lectura acaba convertint-se en aprenentatge i activitat.

Aportació del llibre al desenvolupament de les competències

Competència comunicativa lingüística i audiovisual

Jugar amb la llengua i amb els codis.

Valorar el ventall de possibilitats que proporcionen els codis de signes.

Competència matemàtica

Treballar les operacions partint de la figura del cronograma.

Competència social i ciutadana

Veure els jocs de llengua com a activitats socials per compartir amb altres persones.

Valorar la relació i tot allò que la propicia.

Competència d'aprendre a aprendre

Veure l'enigmística com una manera lúdica d'aprendre.

Competència d'autonomia, iniciativa personal i emprenedoria

Crear figures enigmístiques és un repte personal per als alumnes.

Competència artística i cultural

Dibuixar i escriure un cal·ligrama.

Educació en valors

El llibre ajuda a entendre la literatura i el treball amb la llengua de manera conjunta. El lector, a la vegada que llegeix, aprèn una figura enigmística que el fa treballar amb la grafia de les paraules, de manera que també es practiquen les habilitats de raonament. A més, també es fomenta la creativitat i la imaginació com a mitjà d'expressió personal a l'hora de crear figures enigmístiques.

PROPOSTA D'ACTIVITATS

Llegir i comprendre

De què tracta la història?

Encara que pugui resultar estrany, començarem a treballar el llibre pel final: partirem de la lectura de les pàgines 57 a 61, on hi ha un *Breu diccionari d'enigmística* amb les definicions de totes les figures que apareixeran en els contes. Llegiu-les col·lectivament, feu que els alumnes comentin les que coneixen i mireu de comprovar que entenguin les que els són noves.

La portada · Activitat 1

En aquesta activitat es proposa als alumnes que expliquin quins dibuixos hi ha a la portada i quin significat creuen que poden tenir. Pregunteu-los quina relació veuen entre un detectiu o un investigador i els enigmes. Feu que hi estableixin un vincle i n'expliquin la imatge.

Investigar

La presentació · Activitat 2

Aquesta activitat pauta unes preguntes perquè els nens i les nenes cerquin la informació corresponent en aquesta primera part, on es fa una presentació molt interessant sobre l'enigmística.

Primer es demana comparar la definició del concepte *enigmística* del diccionari amb la de Màrius Serra. Els podeu proposar que investiguin a Internet qui és en Màrius Serra i quina relació té amb l'enigmística. Quan tinguin la informació, comenteu-la plegats.

El barret · Activitat 3

En aquesta cas es planteja als infants que escriguin una darrera de l'altre les paraules que apareixen en majúscules en aquest conte i que formen un acròstic. També han de reflexionar sobre el significat de l'acròstic en relació amb el contingut del conte, a nivell argumental. Pregunteu-los: per què volia el barret, la noia?, on el va trobar?, què en va fer?, per què l'amo de l'ase se la va mirar estranyat i el ruc, indignat?

Decisió inesperada · Activitat 4

L'exercici que es proposa consisteix a recollir totes les paraules en majúscula que apareixen en el text i que formen l'anagrama del cognom Airgela. A continuació, feu que expliquin partint de l'exemple com es fa un anagrama.

Crear

La Jana i els cal·ligrames · Activitat 5

Com que l'activitat presenta un seguit de cal·ligrames i explica de quina manera es fan, proposem que els alumnes posin en joc la seva creativitat i en facin un. També hauran d'explicar per què han triat una figura determinada i un text concret i quina relació s'estableix entre aquests elements. Feu que raonin que el cal·ligrama relaciona la forma del dibuix amb el que diu el text que l'acompanya.

Quan hagin acabat l'exercici, podeu exposar-los a l'aula perquè tothom els vegi.

L'obsessió del Juli · Activitat 6

El protagonista d'aquest conte està obsessionat amb els nombres romans i els cronogrames. Això el porta a sumar els nombres que formen cadascun dels noms i a treure'n una xifra que, segons diu, és la seva: «El meu nombre és el 62» (pàg. 23).

Seguint el seu exemple, els amics i les amigues fan el mateix amb els seus noms, però només diuen la xifra que els correspon. En l'activitat es demana que, prenent com a base les equivalències entre les xifres romanes i les àrabs, es facin les operacions corresponents a cadascun dels noms. Així treballaran les matemàtiques a la vegada que repassen els nombres romans. Per acabar, els proposem que facin el cronograma del seu nom. Poden posar-los en comú, tot i que hi pot haver algun cas en el qual el valor sigui 0, com en el d'en Pere del conte.

Feu-los veure que el conte planteja un enigma final que els lectors han d'esbrinar, que és el nom del narrador: en Martí.

La senyora Teresina · Activitat 7

Aquest conte presenta parelles de paraules homòfones (i en un cas, un trio). Expliqueu el concepte d'homòfon (paraules que sonen igual) i diferencieu-lo d'homògraf (paraules que s'escriuen igual).

Un cop hagin copiat aquestes paraules del text, se'ls proposa que en busquin altres exemples. Quan ho hagin fet, poseu en comú les seves respostes i anoteu-les a la pissarra perquè vegin que gràficament no s'escriuen igual.

Investigar

Plou a l'hora del pati · Activitat 8

El conte presenta una mestra que es troba que a l'hora de pati plou i que els alumnes s'han de quedar a la classe. Per això els proposa un joc que relaciona amb l'Scrabble. Per respondre aquesta part de la pregunta, busqueu a Internet informació sobre l'Scrabble i com s'hi juga. Després els podeu preguntar si coneixen algun joc de semblant per jugar des de la tauleta, l'ordinador o el telèfon, com ara el Letrix català (<http://www.appscatala.cat/index.php/android/jocs/item/1721-letrix-catal%C3%A0>).

A continuació hauran de fer el mateix que els alumnes del conte i escriure el màxim de paraules possibles partint del mot FINESTRA. Poseu en comú les seves respostes i anoteu les paraules a la pissarra.

En veu alta

Tots junts a la llar · Activitat 9

Aquesta història està escrita únicament amb paraules monosil·làbiques. L'activitat proposa als alumnes que escriguin un parell de línies on només hi hagi paraules d'una síl·laba.

Un cop fet, demaneu-los que cadascú llegeixi en veu alta davant de les companyes i el companys el que ha escrit i feu que s'adonin de la gran quantitat de monosíl·labs que hi ha en català.

Què passaria si... · Activitat 10

En aquest conte es presenten situacions a partir de les quals es proposen textos on només hi ha paraules amb una de les vocals (la A, la E, la I...).

L'activitat es basa en el plantejament de cadascuna de les situacions, en les quals s'estableix alguna imatge per la qual la vocal fa una determinada cosa, i demana als alumnes que les expliquin. Per exemple: la I, que sembla un pal, comença a repartir cops de bastó i elimina la resta de vocals; la O comença a rodolar i aixafa la resta de vocals...

Per acabar-ho d'arrodonir, podeu fer cinc grups i proposar-los que cadascun escrigui un text breu amb una de les vocals, la que els correspongui. Quan acabin, poden llegir els textos en veu alta a la resta del grup.

Una viatgera compulsiva · Activitat 11

Aquesta història presenta els viatges de la senyora Rosa, una persona que es deixa guiar pels jocs de paraules a l'hora de decidir on va. L'activitat planteja que les nenes i els nens expliquin en què consisteixen els mots seriat.

Per acabar de completar l'activitat, els podeu proposar que cadascú prepari una sèrie on només escriuran el primer i el darrer mot. Després l'hauran d'intercanviar amb un company o una companya, que l'haurà de resoldre. D'aquesta manera treballaran a nivell teòric i pràctic, tant en el sentit de crear-la com en el de resoldre-la.

Imatges simètriques · Activitat 12

Les imatges simètriques que es proposen en el conte són palíndroms, paraules o oracions que es poden llegir de dreta a esquerra o d'esquerra a dreta. L'activitat que es trobaran a la guia demana que relacionin dos conceptes: palíndrom i capicua. Partint del que han llegit en aquest conte i dels exemples que hi han trobat, hauran d'explicar-ho amb les seves paraules.

En veu alta

Missatges mínims · Activitat 13

Després de llegir un seguit de tautogrames que conformen el conte, proposem als alumnes que creïn el seu propi tautograma amb una de les consonants que es proposen i que ells seleccionaran lliurement. Un cop fet, que els llegeixin en veu alta davant de la resta del grup.

Crear

Activitats d'enigmística

Després del diccionari, es presenten un seguit d'activitats amb cadascuna de les figures que han aparegut i que s'han definit en el llibre. Aquí hauran de treballar la seva part més creativa, per generar les seves pròpies figures, que poden intercanviar amb un altre alumne per resoldre i accomplir així la funció de l'enigma.

NOM: CURS:

CONTES ENIGMÍSTICS

Alegria Julià

Activitat 1 · La portada

- Observa la portada del llibre i explica quins elements hi ha i què creus que signifiquen.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Activitat 2 · La presentació

- Les primeres pàgines del llibre són una presentació de l'enigmística. Revisa-les, si et cal, i respon:
 - Com es defineix l'enigmística?
 - Per què la fan servir els mestres? Posa'n un exemple.
 - Quins són els components que fan atractiva l'enigmística? A què es refereixen?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

NOM: CURS:

CONTES ENIGMÍSTICS

Alegria Julià

Activitat 3 · El barret

- Copia les paraules en majúscula del conte i llegeix la frase que en resulta.

.....

.....

Explica el significat d'aquesta frase en relació amb el contingut del conte.

.....

.....

Activitat 4 · Decisió inesperada

- Escribeu totes les paraules i combinacions de mots que formen l'anagrama al llarg del conte.

.....

.....

Explica què és un anagrama.

.....

.....

Activitat 5 · La Jana i els cal·ligrames

- Fes com la Jana i dibuixa un cal·ligrama.

Explica per què has triat la figura, el text i la seva disposició.

.....

.....

NOM: CURS:

CONTES ENIGMÍSTICS

Alegria Julià

Activitat 6 · L'obsessió del Juli

- En Juli fa un cronograma amb el seu nom:

IVLIVS $1 + 5 + 50 + 1 + 5 = 62$

Utilitza el requadre dels valors per resoldre els cronogrames dels seus amics i amigues.

GEMMA = 2.000

LAURA = 55

DÍDAC = 1.101

MARCEL·LÍ = 1.201

PERE = 0

MERITXELL = 1.111

MARTÍ = 1.001

romà	àrab
I	1
V	5
X	10
L	50
C	100
D	500
M	1.000

Ara fes el cronograma del teu nom.

.....

Activitat 7 · La senyora Teresina

- Copia aparellades les paraules homòfones del conte.

.....

.....

.....

.....

.....

Escriu una parella de mots homòfons diferent dels anteriors i explica'n els significats.

.....

.....

NOM: CURS:

CONTES ENIGMÍSTICS

Alegria Julià

Activitat 8 · Plou a l'hora del pati

- Explica en què consisteix el joc que proposa la mestra i com es relaciona amb l'Scrabble.

.....

.....

.....

Busca cinc o més mots a partir de FINESTRA.

.....

.....

Activitat 9 · Tots junts a la llar

- Escribe un text de dues línies on totes les paraules siguin monosil·làbiques.

.....

.....

Activitat 10 · Què passaria si...

- Explica les situacions que es plantegen per a les vocals següents i les semblances que les han generat.

Què passaria si la E, en un atac de gana, es mengés totes les altres vocals i es quedés tota sola?

.....

.....

Què passaria si la I, tan prima i envejosa, comencés a repartir cops de bastó i deixés les altres vocals malmeses i inservibles.

.....

.....

NOM: CURS:

CONTES ENIGMÍSTICS

Alegria Julià

Activitat 10 · Què passaria si... (cont.)

Què passaria si la **O** comencés a rodolar, sense mirar per on va, i aixafés totes les seves germanes vocals, deixant-les ben planxades?

.....

.....

Què passaria si la **U** esdevingués un pou i totes les vocals que li van al davant, en abocar-se per veure què hi té a dins, caiguessin i s'ofeguessin?

.....

.....

Activitat 11 · Una viatgera compulsiva

- Partint dels exemples que hi ha en el conte, explica i exemplifica els mots seriatos.

.....

.....

Activitat 12 · Imatges simètriques

- Explica quina relació té el palíndrom amb el concepte *capicua* i exemplifica-la.

.....

.....

Activitat 13 · Missatges mínims

- Escribeu un tautograma de tres línies amb M, S o L.

.....

.....

.....